Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology, 14(8): 2283-2290, 2026
DOI: https://doi.org/10.24925/turjaf.v14i8.2283-2290.8775

Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology

Available online, ISSN: 2148-127X | www.agrifoodscience.com | Turkish Science and Technology Publishing (TURSTEP)

Is the Licensed Warehousing System in Türkiye Sustainable? Concerns and Issues

Veysi Acıbuca[1,a,*], Abdullah Karapınar[2,b], Aybüke Kaya[3,c], Merve Ayyıldız[4,d], Fahri Yavuz[5,e]

[1]*Mardin Artulu Üniversitesi, Kızıltepe Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü, 47100, Mardin, Türkiye*
[2]*Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü, 06000, Ankara, Türkiye*
[3]*Mustafa Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 31000, Hatay, Türkiye*
[4]*Bozok Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 66000, Yozgat, Türkiye*
[5]*Atatürk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, 25000, Erzurum, Türkiye*
[*]*Corresponding author*

ARTICLE INFO

Research Article

Received : 30.01.2026
Accepted : 05.05.2026

Keywords:
Licensed warehousing
Sustainability
Food supply chain
Turkish Grain Board
Field crops

ABSTRACT

This study evaluates the current functioning, sustainability, and main challenges of the licensed warehousing system in Türkiye, which was legally established in 2005 and has expanded rapidly since 2016, based on the perspectives of licensed warehouse operators. The research was designed within a qualitative research framework and relies on primary data obtained from semi-structured face-to-face interviews conducted with 30 licensed warehouse enterprises operating in different regions of Türkiye. The findings indicate that although the licensed warehousing system has reached a considerable physical capacity, its economic sustainability remains questionable due to insufficient inspection mechanisms, the lack of full independence of authorized classifiers in practice, the dominant role of the Turkish Grain Board (TMO), and high operating costs. While operators emphasize the positive contribution of licensed warehouses to the food supply chain by enabling year-round product availability, they also state that the price stabilization function of the system is largely shaped by TMO interventions, limiting its market-based role. The results suggest that strengthening inspection and control mechanisms, ensuring the institutional independence of authorized classifiers, and redefining the role of TMO within the system are critical for improving the effectiveness and sustainability of licensed warehousing in Türkiye.

Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi, 14(8): 2283-2290, 2026

Türkiye'de Lisanslı Depoculuk Sistemi Sürdürülebilir mi? Sorunlar ve Endişeler

MAKALE BİLGİSİ

Araştırma Makalesi

Geliş : 30.01.2026
Kabul : 05.05.2026

Anahtar Kelimeler:
Lisanslı depoculuk
Sürdürülebilirlik
Gıda tedarik zinciri
TMO
Tarla Bitkileri

ÖZ

Bu çalışmada, Türkiye'de 2005 yılında yasal çerçevesi oluşturulan ve özellikle 2016 sonrasında hızla yaygınlaşan lisanslı depoculuk sisteminin mevcut işleyişi, sürdürülebilirliği ve karşı karşıya olduğu temel sorunlar lisanslı depo işletmecilerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde tasarlanmış olup, Türkiye'nin farklı bölgelerinde faaliyet gösteren 30 lisanslı depo işletmecisiyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış yüz yüze mülakatlardan elde edilen birincil verilere dayanmaktadır. Bulgular, lisanslı depoculuk sisteminin önemli bir fiziki kapasiteye ulaşmasına rağmen denetim mekanizmalarının yetersizliği, yetkili sınıflandırıcıların fiilen tam bağımsız olmaması, üreticilerin sistemi büyük ölçüde Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) aracılığıyla kullanması ve yüksek işletme maliyetleri nedeniyle ekonomik sürdürülebilirliğinin tartışmalı olduğunu ortaya koymaktadır. İşletmeciler, sistemin gıda tedarik zincirine katkı sağladığını ve ürün arzının yıl geneline yayılmasına imkân tanıdığını belirtmekle birlikte, fiyat istikrarının sağlanmasında TMO'nun belirleyici rolünün lisanslı depoculuğun piyasa temelli işlevini sınırlandırdığını ifade etmektedir. Çalışma sonuçları, lisanslı depoculuk sisteminin etkinliğinin artırılabilmesi için denetim ve kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesi, yetkili sınıflandırıcıların kurumsal bağımsızlığının sağlanması ve TMO'nun sistem içindeki rolünün yeniden tanımlanması gerekliğini göstermektedir.

[a] *veysiacibuca@artuklu.edu.tr* *https://orcid.org/0000-0002-8478-7300*
[b] *akarapinar@gmail.com* *https://orcid.org/0000-0003-2913-1779*
[c] *aybukekaya@mku.edu.tr* *https://orcid.org/0000-0002-6866-1951*
[d] *merve.ayyildiz@bozok.edu.tr* *https://orcid.org/0000-0002-9012-0756*
[e] *fahriyavuz64@gmail.com* *https://orcid.org/0000-0002-3413-7748*

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0).

Giriş

Lisanslı depoculuk sistemi, tarımsal ürünlerin sağlıklı koşullarda muhafaza edilmesi, ürün arzının yıl geneline yayılması, piyasa istikrarının sağlanması ve kayıtlı ticaretin geliştirilmesi amacıyla birçok ülkede yaygın olarak kullanılan önemli bir tarımsal altyapı mekanizmasıdır (Ergin ve Bal, 2020). Bu sistem, üreticilerin ürünlerini hasat dönemindeki düşük fiyat baskısından koruyarak pazarlama zamanlamasını optimize etmelerine imkân tanırken, aynı zamanda tarım piyasalarında şeffaflığı ve izlenebilirliği artırmayı hedeflemektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan çok sayıda ülkede tarım sektöründe oluşan fiyat dalgalanmalarının önlenmesi ile arz ve talep dengesinin sağlanmasında lisanslı depoculuk siteminden faydalanılmaktadır (Sezal 2017; Doğan ve Bulut, 2021; Yavuz, 2021).

Lisanslı depoculuk sisteminin en çok geliştiği ülke ABD olup, ülkede 620 milyon ton kapasiteli yaklaşık 10.000 adet lisanslı depo bulunmaktadır (Yıldırım, 2019). ABD dışında AB ülkeleri, Hindistan, Kanada, Kazakistan ve Rusya'da tarım sektöründe lisanslı depoculuk önemli bir piyasa dengeleyici rol üstlenmektedir. Avrupa Birliğinde örneğin Hollanda ve Fransa'da az sayıda devlet lisansına karşılık daha çok özel ve kooperatif depo sertifikasyonu söz konusudur ve depolar ticaret borsaları ve ileriye dönük piyasalara bütünleştirilmiştir. Bulgaristan, Macaristan, Sırbistan ve Ukrayna gibi Doğu Avrupa ülkelerinde Dünya Bankasının desteği ile 1990 ve 2000'li yıllarda yönetimin etkinliğine bağlı olarak başarılı olmuş özel-kamu hibrit depolama sistemler mevcuttur (FAO, 2015). Brezilya, Arjantin, Meksika ve Kolombiya gibi Latin Amerika ülkelerinde tarımsal ihracatın finansmanı için mevduat sertifikaları ve garantiler yaygınca kullanılmıştır. Etiyopya, Tanzanya, Zambiya ve Gana gibi Sahra altı Afrika ülkelerindeki sitemler FAO ve WFP (Dünya Gıda Programı) tarafından desteklenen ve hızla yayılan reform odaklı pilot depolama uygulamaları şeklinde yürütülmektedir (Mapunda et al., 2019; Aboagye, 2023). Hindistan, Çin, Filipinler ve Endonezya gibi Asya Pasifik ülkelerinde ise gıda güvenliği programlarına ve devlet tedarikine bağlı büyük ölçekli sistemler yürürlüktedir (Gunawan, at al. 2019). Hindistan Gıda Şirketi bu sistemlere bir örnektir. Orta Doğu da ise Mısır ve Ürdün Türkiye benzeri sistemler yürürlüktedir. Türkiye'de ise lisanslı depoculuğun ilk temelleri 1937 yılında kurulan, ancak limanlardaki antrepoların devlet tekeline alınması ile bankaların depoculuk faaliyeti yapmaları nedeniyle uygulanamayan UMAT-Umumi Mağazalar A.Ş ile atılmıştır (Yıldırım, 2019). Türkiye'de lisanslı depoculuk sistemi, 2005 yılında yürürlüğe giren mevzuatla kurumsal bir çerçeveye kavuşmuş, lisanslı depoculuk yatırımlarına özel sektörü çekebilmek amacıyla 2010 yılında Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Toprak Mahsulleri Ofisi iş birliğinde TMO-TOBB LİDAŞ kurulmuş (TÜRİB, 2020; Karabaş, 2024) ve 2016 yılından sonra hızlı bir şekilde gelişerek hububat piyasalarında önemli bir fiziki kapasiteye ulaşmıştır (Yıldırım, 2019). 2025 yılı sonu itibariyle 659 şirket 26,3 milyon ton kapasiteli lisanslı depo için kuruluş izni alarak, 362 tanesi toplam 14,2 milyon ton kapasitesi ile 53 ilde faaliyetlerini sürdürmektedir (Ticaret Bakanlığı, 2025). Elektronik ürün senedi (ELÜS) uygulaması ile birlikte sistemin, finansmana erişim, ürün standardizasyonu ve piyasa entegrasyonu açısından önemli katkılar sunması beklenmiştir. Ancak uygulama sürecinde, sistemin kuruluş amaçları ile fiili işleyişi arasında çeşitli uyumsuzlukların ortaya çıktığı yönünde saha temelli değerlendirmeler dikkat çekmektedir (Tengiz ve Ayyıldız, 2023; Karabaş, 2024). Bununla birlikte sistemin üreticilerin önemli bir kısmı tarafından benimsendiği (Karakaş ve Mert, 2025) ve ürünlerini lisanslı depolarda depolayarak fiyatların yükseldiği dönemde satmanın üretici gelirinde artış sağladığı da bildirilmiştir (Hazneci, 2025).

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de lisanslı depoculuk sisteminin mevcut işleyişini; lisanslı depo işletmecilerinin görüşlerine dayalı olarak bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmek ve sistemin sürdürülebilirlik açısından karşı karşıya olduğu yapısal, kurumsal ve ekonomik sorunları ortaya koymaktır. Çalışma, özellikle denetim mekanizmaları, yetkili sınıflandırıcıların bağımsızlığı, Toprak Mahsulleri Ofisi'nin (TMO) sistem içindeki belirleyici rolü ve ekonomik sürdürülebilirlik boyutlarına odaklanarak literatüre ve saha verisine dayalı özgün katkılar sunmayı hedeflemektedir. Araştırma, lisanslı depoculuk sisteminim sürdürülebilir etkinliğinin artması için bilgilendirmenin yoğunlaştırılması, kurumsal yapıların güçlendirilmesi, finansal bağlantıların artırılması ve destek mekanizmalarının daha etkin ve kapsayıcı hale getirilmesi açısından kritik önem taşımaktadır.

Materyal ve Metot

Bu araştırma, sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan nitel (kalitatif) ve nicel (kantitatif) araştırma yaklaşımlarına dayalı, betimleyici ve keşfedici karma bir saha çalışması olarak tasarlanmıştır. Karma yöntem yaklaşımı, nitel (kalitatif) ve nicel (kantitatif) araştırma tekniklerinin birlikte kullanılmasıyla araştırma probleminin daha kapsamlı ve çok boyutlu biçimde analiz edilmesine imkân tanımaktadır (Ray, 2007). Bu doğrultuda çalışmada, hem derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen nitel veriler hem de bu verilerin belirli kategoriler altında sayısallaştırılmasıyla elde edilen nicel bulgular birlikte değerlendirilmiştir. Kalitatif analizler, ele alınan olguları anlamaya, yorumlamaya ve derinlemesine incelemeye odaklanan araştırma yaklaşımıdır. Kalitatif araştırmalar ayrıca keşfedici özelliğe sahip olup (Karataş, 2015) bu özelliğe sahip araştırmalar, üzerinde az çalışılmış konuları aydınlatmada oldukça kullanışlı ve yararlıdır (Neuman, 2012). Araştırmanın nicel boyutu ise, mülakatlardan elde edilen verilerin belirli temalar altında sınıflandırılarak frekans ve oran analizlerine tabi tutulmasına dayanmaktadır. Bu yaklaşım, nitel verilerin sistematik biçimde özetlenmesine ve karşılaştırılabilir hale getirilmesine katkı sağlamaktadır (Hashimov, 2015). Böylece çalışma, yalnızca yorumlayıcı bir çerçeve sunmakla kalmayıp, aynı zamanda bulguların sayısal göstergelerle desteklenmesini de mümkün kılmaktadır.

Araştırmanın ana materyalini, Türkiye'nin farklı bölgelerinde faaliyet gösteren 30 lisanslı depo işletmecisi ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmelerden elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında Konya'da 6, Adana'da 4, Yozgat'ta 4, Mardin'de 2, Diyarbakır'da 2, Gaziantep'te 2, Tekirdağ'da 2, Balıkesir'de 2, Aksaray'da 2, Eskişehir'de 1, Erzurum'da 1, Hatay'da 1 ve Ankara'da 1 işletme olmak üzere toplam 30 adet lisanslı depo şirketi (LİDAŞ) ile görüşme yapılmıştır. Her görüşme 90 ila 120 dakika

arasında bir sürede tamamlanmıştır. Mülakat soruları önceden belirlenmiş, ancak açık uçlu yapılandırılmamış sorulara da yer verilmiştir. Çıkarımlar daha çok kesikli az sayıda gruplamayı içeren grafikler ve az sayıda tablo oluşturularak da derinlemesine yorumlar yapılarak verilmeye çalışılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Mülakat Yapılan Lisanslı Depo İşletmelerine İlişkin Bilgiler

İncelenen LİDAŞ'ların kapasiteleri 21 300 ton ile 123 700 ton arasında değişmekte olup ortalama kapasiteleri 51 597 ton, toplam kapasiteleri 1 547 910 tondur. Söz konusu işletmelerin 23 tanesinin sadece hububat ürünleri için lisansı bulunurken, 3 tanesi hububat ve baklagiller, 2 tanesi hububat ve yağlı tohumlar, 2 tanesi de hububat, baklagiller ve yağlı tohumlar için lisans almıştır.

Mülakat yapılan LİDAŞ'ların depolarında toplam 1 214 281 ton emtia bulunmakta olup en az ürün bulunan işletmenin deposunda 8 000 ton, en çok ürün bulunan işletmede ise 104 000 ton emtia bulunmaktadır. Depolardaki ortalama ürün miktarı ise 40 476 tondur. İncelenen işletmelerin kapasite doluluk oranları %28,3 ile %100,0 arasında olup ortalama kapasite doluluk oranı %78,4 olarak belirlenmiştir (Çizelge 1). Araştırma yapılan işletmelerin %43,3'ü lisans kapasitelerini arttırmayı düşündüklerini %56,7'si ise mevcut kapasitelerini artırmayı düşünmediğini belirtmiştir. Lisans kapasitesini arttıracağını belirten işletmelerin oranı Güneydoğu Anadolu Bölgesinde %15,4, Akdeniz Bölgesinde %17,5, Orta Anadolu Bölgesinde %40,4 ve Kuzeybatı Anadolu'daki işletmelerde %27,6 olarak belirlenmiştir. İncelenen işletmelerin mevcut kapasiteleri ve doluluk oranı göz önüne alındığında Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki işletmelerin doluluk oranı %80'nin üzerinde olmasına rağmen kapasite artırımı yapmayı düşünmemelerinin en önemli nedeninin bölgede lisans alan işletme sayısının çok olması ve önümüzdeki dönemlerde depoların boş kalma endişesi olmasından kaynaklanmaktadır.

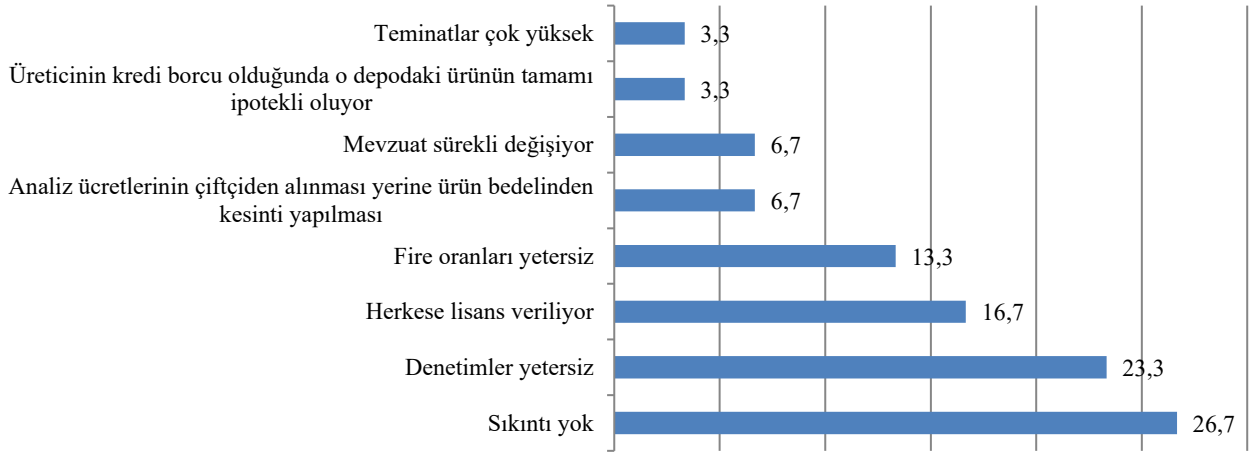
İşletmelerin Mevcut Lisanslı Depoculuk Yönetmenliğine İlişkin Düşünceleri

Bilindiği üzere 5904 sayılı Kanunla Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 76. maddeyle tarım ürünleri lisanslı depoculuk sisteminin teşvik edilmesi amacıyla ELÜS olarak işlem gören ürünlerde 31.12.2028 tarihine kadar gelir ve kurumlar vergisinden istisna edilmiştir (Resmî Gazete, 2023). Söz konusu istisnanın LİDAŞ faaliyetlerini nasıl etkilediğine ilişkin soruya işletmelerin %36,6'sı "Tüccar ve Sanayicilerin üretici ÇKS'leri kullanarak bu istisnadan faydalandığını" dolayısıyla en fazla onlara faydalı olduğunu belirtirken, muhasebeleştirme ve alım satım işlemlerini kolaylaştırıcı olumlu etkileri olduğunu belirtenlerin oranı %26,7 ve depo içi devirlerin yapılmasında faydalı olduğunu belirtenler de %10,0 olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla işletmelerin %73,3'ü gelir vergisi ve KDV muafiyetinin olumlu etkileri olduğunu belirtirken %26,7'si ise etkisi olmadığını ifade etmiştir. Sonuç olarak işletmelerin gelir vergisi ve KDV istisnasının olumlu etkilerinden memnun olduğu ve özellikle depo içi transferlerde muhasebe uygulamasını kolaylaştırdığı için söz konusu uygulamadan faydalandıkları belirlenmiştir.

İşletmelerin LİDAŞ mevzuatları (ilgili kanun, yönetmenlik ve tebliğler) ile ilgili eksik bulduğu hususlara ilişkin düşünceleri Şekil 1'de verilmiş olup en fazla eksiklik görülen husus "denetimlerin yetersiz olması" olarak öne çıkmıştır. İşletme yetkililerinin %23,3'ü, denetim mekanizmasında olan ilgili bakanlık personellerinin lisanslı depoculuk sistemini ve alınan ürünleri yeterli seviyede tanımaması nedeniyle denetimlerin yetersiz olduğunu ve eksik/yanlış olan birçok hususu göremediğini belirtmiştir. Mülakat yapılan işletmelerin %16,7'si herkese lisans verilmesini, %6,7'si analiz ücretlerinin çiftçiden alınmasının zor olması nedeniyle ürün bedelinden kesinti yapılmasının daha doğru olacağını, %6,7'si mevzuatın sürekli değişmesinin sorun olduğunu, %3,3'ü bir üretici kredi borcunu ödemediğinde söz konusu kişinin ürününün olduğu deponun hiçbir şekilde hareket göremediğini, yine %3,3'ü teminatların yüksek olmasını sorun olarak görürken %26,7'si herhangi bir sorun olmadığını ifade etmiştir. Denetimlerin yetersizliğinin, denetime tabi tutulan kişiler tarafından en önemli sorun olarak ifade edilmesi bu çalışmanın çarpıcı sonuçlarından bir tanesi olarak görülebilir. Aynı şekilde bu sonuçlar işletmeler arasındaki rekabet nedeniyle bilinen birçok eksiklik ve/veya yanlış uygulamanın LİDAŞ'lar tarafından bilindiğini de göstermektedir. İkinci önemli husus olarak herkese lisans veriliyor olması ifadesi de işletmeler arasındaki yıkıcı rekabetin göstergesi olsa da denetimlerin yetersizliği ile ilişkilendirildiğinde lisanslı depoculuk mevzuatında denetim ve kontrollerde önemli eksiklerin olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada tespit edilen denetim yetersizliği bulgusu, FAO (2015) tarafından vurgulanan güçlü denetim mekanizmalarının sistem başarısı için temel koşul olduğu yönündeki değerlendirmelerle örtüşmektedir. Benzer şekilde Aboagye (2023), denetim eksikliğinin lisanslı depoculuk sistemlerinin sürdürülebilirliğini zayıflattığını belirtmektedir.

Çizelge 1. İncelenen LİDAŞ'ların kapasiteleri ve doluluk oranları
Table 1. Capacities and occupancy rates of licensed warehouse businesses reviewed

Bölge	Toplam Lisans Kapasitesi (Ton)	Hedeflenen Lisans Kapasitesi (Ton)	Mevcut Ürün Miktarı (Ton)	Doluluk Oranı (Yüzde)
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	373.000	430.500	305.468	81,9
Akdeniz Bölgesi	350.950	412.700	247.719	70,6
Orta Anadolu Bölgesi	569.990	800.290	447.136	78,4
Kuzeybatı Anadolu	253.970	332.370	213.958	84,2
Toplam	1547.910	1.975.860	1.214.281	78,4

Şekil 1, İşletmelerin LİDAŞ mevzuatlarındaki eksikliklere ilişkin düşünceleri (%)
Figure 1, Thoughts of the reviewed businesses regarding deficiencies in licensed warehousing legislations(%)

Şekil 2, LİDAŞ'ların depolanan ürünlerdeki fiyat oynaklıklarını azaltmadaki etkilerine ilişkin düşünceler (%)
Figure 2, Thoughts on the impact of licensed warehouses on reducing price volatility in stored products(%)

LİDAŞ'ların Gıda Tedarik Zincirinin Etkinliği ve Fiyat İstikrarına Katkılarına İlişkin Düşünceler

Lisanslı depoların gıda tedarik zincirinin etkinliğine sağladığı katkılara ilişkin işletme yetkililerinin %53,3'ü LİDAŞ'ların en önemli etkilerinin ürün tedarikinin 12 ay boyunca sürekli yapılıyor olabilmesi olduğunu ifade etmiştir, %23,3'ü LİDAŞ'lar ile birlikte depolama imkânının artmasının, %20,0'si muhafaza şartlarının iyileşmesinin ve %3,4'ü de ürünlerin kayıt altına alınmasının gıda tedarik zincirine olumlu etki yaptığını ifade etmiştir, Sonuç olarak işletme yöneticilerine göre LİDAŞ'ların ürün tedarikinin bütün yıla yayması başta olmak üzere tüm bu olumlu etkileri gıda tedarik zincirine sağladığı en önemli katkılardır,

İşletme sahiplerinin %40,0'ı lisanslı depoların artması ile birlikte stoklar arttığı için depolanan ürünlerdeki fiyat istikrarsızlığını azaltmada etkilerinin olduğunun ve piyasaya müdahalelerinin daha da kolaylaştığını ifade etmiştir (Şekil 2), Buna karşın %23,4'ü fiyatı belirlemede TMO'nun etkili olması nedeniyle LİDAŞ'ların fiyat istikrarsızlığını azaltmada etkili olmadığını, %10,0'u borsaların fiyatı belirlemesi nedeni ile LİDAŞ'ların etkili olmadığını, %13,3'ü LİDAŞ'ların fiyat istikrarsızlığını azaltmada etkilerinin olmadığını ve %13,3'ü ise ürün rekoltelerinin yüksek olması ve LİDAŞ'ların aldığı ürüne bağlı olarak fiyat oynaklığını azaltmada etkili olabileceğini ifade etmiştir (Şekil 2), LİDAŞ sahiplerinin fiyat istikrarsızlığını azaltmada piyasa müdahalesini öne çıkartması aslında stokların büyük bir kısmının TMO'ya ait olduğunu ve sürekli olarak TMO'ya satılan ürünleri stoklayacaklarını düşünmelerinden kaynaklanmadır, Piyasa düzenlemeleri kapsamında TMO'nun yaptığı satışların önemi göz önüne alındığında LİDAŞ yöneticilerinin düşünceleri doğru olsa da asıl kuruluş amaçlarına yönelik hizmetin henüz gerçekleşmediği, üreticilerin LİDAŞ'ları büyük oranda TMO gibi kullandığını da göstermektedir, Bu durum, Tengiz ve Ayyıldız (2023) ile Ceyhan ve ark, (2018) tarafından ortaya konulan üreticilerin lisanslı depoları TMO'nun bir uzantısı olarak algıladığı yönündeki bulgularla paralellik göstermektedir,

LİDAŞ'ların Diğer Kurumlarla İlişkileri ve Sorunları

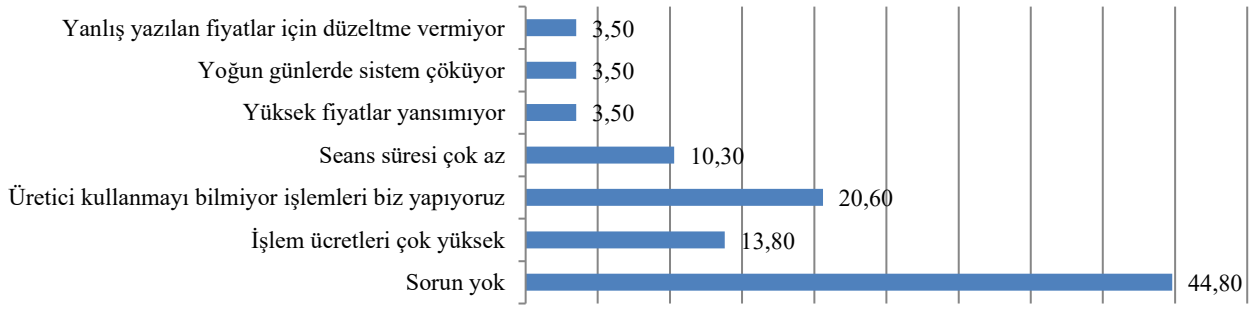
Araştırmanın bu bölümünde incelenen lisanslı depoların ilgili kurumlar ile ilişkileri ve varsa sorunları incelenmiştir, İşletmecilerin %44,8'i TÜRİB'le ilgili sorun olmadığını, %20,6'sı sistemi kullanmanın üreticiler açısından zor olduğunu ve genelde işlemleri onların yerine kendilerinin yaptığını, %13,8'i işlem ücretlerinin çok yüksek olduğunu, %10,3'ü seans sürelerinin (10:00-13:00 saatleri arasında) çok az olduğunu belirtirken; yüksek fiyatların yansımaması, yoğun günlerde sistemin çökmesi ve yanlış yazılan fiyatlar için düzeltme verilmemesi hususunu belirtenlerin oranları da %3,5 olarak

belirtilmiştir (Şekil 3), Çalışmada üreticilerin sistemi etkin kullanamaması, bilgi ve farkındalık eksikliği ile ilişkilendirilmiştir, Bu bulgu, Mapunda et al,, (2019) ve Gunawan et al,, (2019) tarafından farklı ülke örneklerinde ortaya konulan "çiftçi katılımının sistem başarısında belirleyici olduğu" yönündeki sonuçlarla uyumludur, İşletmeler açısından TÜRİB'le tespit edilen en sorun üreticilerin sistemi kullanamaması ve sisteme kayıt işlemleri ile diğer işlemlerin üreticiler adına depo personelleri tarafından yapılmasıdır, Bu durum ülkemizdeki üreticilerin eğitim seviyesi ile ilişkilendirilebilecek olsa da asıl sorun üreticilerin TÜRİB'in hangi amaçla kullanılabileceğini bilmemesinden kaynaklandığı öngörülmektedir, Özsoy ve ark,, (2022) yaptıkları çalışmada ELÜS karşılığı kredilerin artış hızının, toplam tarımsal kredilerin artış hızından fazla olmasına karşın ELÜS karşılığı kredilerin toplam tarımsal krediler içerisindeki payının düşük olduğunu bildirmiş olması da söz konusu kredilerin düşük miktarda kullanıldığını göstermektedir,

Lisanslı depolarda muhafaza edilecek tarım ürünlerinin analizini yapmak, ürünün nitelik ve özelliklerini belirlemek, standartlara uygun olarak sınıflandırmak ve bu durumu belgelendirmek üzere, bağımsız yetkili sınıflandırıcı laboratuvarlar ve onların görevlendirdiği personellerin lisanslı depolarda bulunması gerekmektedir, Ancak araştırma neticesinde söz konusu yetkili sınıflandırıcıların tamamen bağımsız olmadığı, personellerin maaş, servis vs, gibi ücretlerinin LİDAŞ'lar tarafından ödendiği bu nedenle de personellerin LİDAŞ sahiplerinin etkisi ve/veya baskısı altında olduğu belirlenmiştir, Örneğin bu konuda yüksek kapasiteli bir firma sahibi "Bu konu çok önemli lisanslı depoların yetkili sınıflandırıcılarla bağının olmaması lazım, Maaşını ödediğim adamın denetim yapması, analiz yapması hiç doğru değil" şeklinde görüş belirtirken başka bir firma yetkilisi "Yetkili sınıflandırıcılar görünüşte bağımsız ama özel lisanslı depolarda lisanslı depo sahibi fiyata vs, karar verip yetkili sınıflandırıcı baskı altında kalıyor" demiştir, Dolayısıyla işletme sahiplerinin %53,3'ünün yetkili sınıflandırıcıların bağımsız olması gerektiğini belirtmesi söz konusu sınıflandırıcıların aslında tam bağımsız olmadığını göstermektedir, İncelenen işletmelerde yetkililerin %40,0'ı çiftçilerin TMO sayesinde LİDAŞ'lara güvendiğini ve TMO olmasa LİDAŞ'ların boş kalacağını ifade etmiştir, Bu durum lisanslı depoların mevcut haliyle TMO'nun işlevini gördüğünü ve çiftçilerin LİDAŞ'ları ürün stoklamak amacıyla değil, satmak amacıyla kullandığını da göstermektedir, Benzer çalışmalarda da üreticilerin lisanslı depoları TMO gibi algıladığı ve bu durumun lisanslı depoların gelişmesine engel olacağı bildirilmiştir (Ceyhan ve ark,, 2018; Karabaş, 2024), İşletmecilerin %30,0'u TMO ile herhangi bir sorun yaşamadıklarını ifade ederken, %20,0'si denetimlerin TMO tarafından yapılmasının gerektiğini, %6,7'si TMO'nun depolama sürelerinin uzun olduğunu ve %3,3'ü ise TMO'nun kiraları zamanında yatırmamasını sorun olarak görmüştür (Şekil 4),

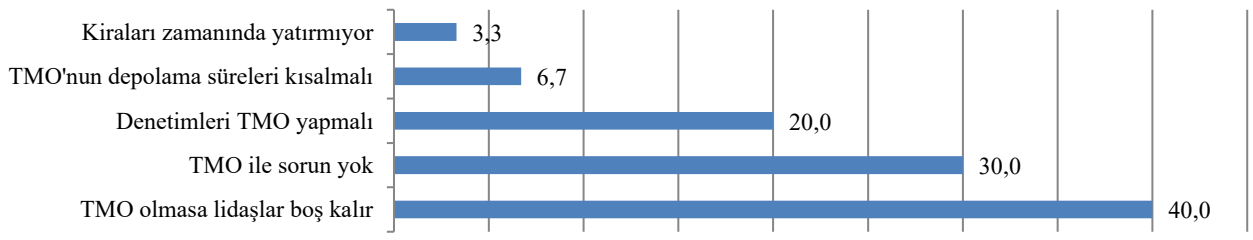
Diğer Hususlar

İncelenen işletmelerin %66,7'si mevcut ‰3,5'lik fire oranını yeterli bulmadığını, %33,3'ü ise söz konusu fire oranının yeterli olduğunu belirtmiştir, Fire oranının yeterli olmadığını ifade eden işletmelerin en önemli nedeni olarak depolama süresinin uzun olması ve söz konusu uygulamanın buğday için yeterli olsa dahi arpa ve mısır için yeterli olmadığıdır, İşletmelerin %63,3'ü kira ücretlerinin (buğday için aylık 49,8 TL/ton, arpa ve mısır için aylık 52,8 TL/ton) yetersiz olduğunu, %36,7'si ise mevcut durumda yeterli olduğunu ifade etmiştir, Kira ücretlerinin yetersiz olduğunu ifade edenler en önemli neden olarak işletme maliyetlerinin yüksek olmasını ifade etmiştir,

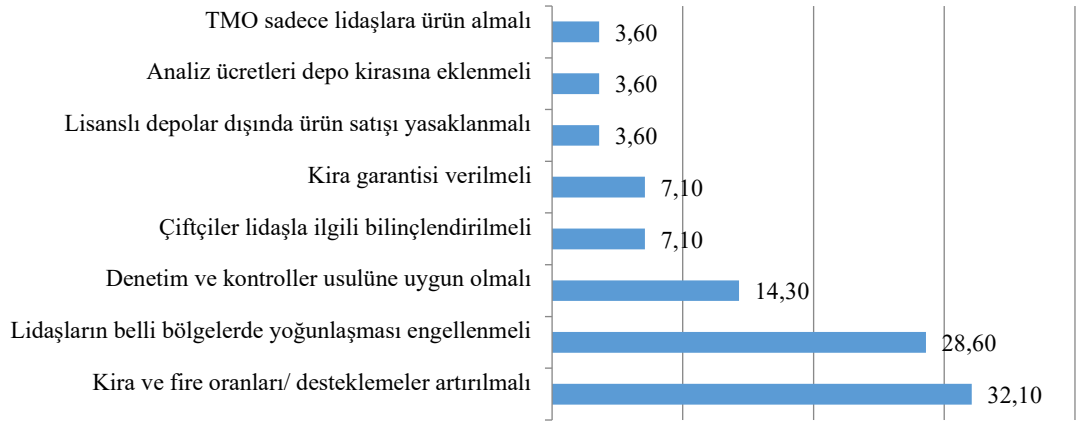
Şekil 3, LİDAŞ'ların TÜRİB'de karşılaştıkları sorunları(%)

Figure 3, Issues faced by licensed warehouse managers on the Turkısh Mercantile Exchange(%)

Şekil 4, LİDAŞ yetkililerinin TMO ile ilgili düşünceleri(%)

Figure 4, Opinions of licensed warehouse managers regarding the Turkish Grain Board(%)

Şekil 5, Lisanslı depoların geliştirilmesi için işletmelerin önerileri(%)
Figure 5, Businesses' suggestions for the development of licensed warehouses(%)

Lisanslı depoculuk sisteminin sürdürülebilir bir faaliyet olup olmadığına ilişkin soruya incelenen işletmelerin %43,3'ü sürdürülebilir olduğu, %56,7'si ise sürdürülebilir olmadığı cevabını vermiştir, LİDAŞ'ın sürdürülebilir olduğunu ifade edenler sistemin TMO ile birlikte hareket ettiğini ve depoların sürekli dolu olduğunu, mevcut yeni düzenlemeyle de kira ücretlerinin makul bir seviyeye getirildiğini bu nedenle sistemin devamlı olacağını ifade etmiştir, Hayır diyenlerin en önemli nedenleri ise işletme giderlerinin çok yüksek olduğunu, yatırımın geri dönüş hızının yavaş olduğunu, özellikle TMO'ya bağlı olmaları nedeniyle TMO'nun anlaşma yapmaması durumunda birçok firmanın iflas edeceğini dolaysıyla iklim, piyasa şartları gibi nedenlerle depoların boş kalma ihtimallerinin olduğunu bu nedenle sistemin sürdürülebilir olmadığını ifade etmişlerdir,

Lisanslı depoculuk sisteminin geliştirilmesi için yapılması gerekenler nelerdir şeklinde sorduğumuz soruya incelenen işletmelerin %31,1'i kiraların yükseltilmesi, fire oranlarının yükseltilmesi, desteklemelerin artırılması cevabını verirken, %28,6'sı depoların belli bölgelerde yoğunlaşmasının önlenmesini, %14,3'ü denetim ve kontrollerin usulüne uygun olarak yapılmasını, %7,1'i çiftçilerin bilinçlendirilmesini, aynı şekilde %7,1'i LİDAŞ'lara kira garantisi verilmesi gerektiğini ifade ederken, lisanslı depolar dışında ürün satışının yasaklanması, analiz ücretlerinin depo kirasına eklenmesi ve TMO'nun sadece LİDAŞ'lara ürün alması gerektiğini ifade edenler de sırasıyla %3,6'lık grubu oluşturmuştur (Şekil 5), İşletme yöneticileri; sisteminin gelişmesi için en önemli gerekliliği kira ücreti ve fire oranlarının arttırılması şeklinde ifade etmesi ekonomik açıdan rasyonel bir yaklaşım olsa da araştırma esnasında sahada yapılan gözlemler özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Konya ilinde depoların belirli bölgelerde yoğunlaşması ile denetimlerin yetersiz olmasının daha önemli olduğu düşünülmektedir,

Mülakat neticesinde işletme yöneticilerinin eklemek istediği hususlar olarak;

- Sistemde denetimin yetersiz olduğu denetimlere önem verilmesi gerektiği ve ehil kişiler tarafından yapılması gerektiği,
- Randevu ve boş depo sıkıntısı nedeniyle üreticilerin mağdur edildiği,
- TMO'nun kontrol mekanizmasının daha etkin olması gerektiği,
- Analiz ücretlerinin üreticiden tahsil edilemediği,
- Birçok LİDAŞ'ta işletme sahiplerinin ürün alıp, üretici adına yüksek fiyatlarla TMO'ya sattığı ve bu durumun kendilerini de rahatsız ettiği gibi hususlar öne çıkmıştır,

Sonuç

Bu çalışma, Türkiye'de lisanslı depoculuk sisteminin önemli bir fiziki ve kurumsal kapasiteye ulaşmış olmasına rağmen, uygulamada çeşitli yapısal ve işlevsel sorunlarla karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır, Denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi, yetkili sınıflandırıcıların kurumsal bağımsızlığının sağlanması ve TMO'nun sistem içindeki rolünün yeniden tanımlanması, lisanslı depoculuğun piyasa temelli ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşması açısından kritik öneme sahiptir, Yetkili sınıflandırıcıların lisanslı depo işletmeleriyle olan mali ve idari bağları, ürün sınıflandırma süreçlerinin tarafsızlığına yönelik güveni zayıflatmaktadır, Bu durum, üreticilerin ürünlerinin adil ve objektif biçimde değerlendirildiğine dair algısını olumsuz etkilemekte ve sistemin bütününe yönelik güvensizliği artırmaktadır, Mülkatlarda ürün kalite sınıflandırmasına gore verilen fiyatların etkin ve objektif bir şekilde yapılmadığının ifade edilmiş olması da bu sonucu doğrulamaktadır, Araştırma bulguları, lisanslı depoculuk sisteminin Türkiye'de tarımsal üretim ve gıda piyasaları açısından giderek daha önemli bir işlev üstlendiğini göstermektedir, Lisanslı depo işletmeleriyle yapılan mülakatlar, sektörün mevcut kapasite, mevzuat ve teşviklerle ilgili sorunlarını gözler önüne sermiştir, Özellikle kapasite artırımı kararlarının bölgesel yoğunlaşmalar ve piyasa koşullarıyla yakından ilişkili olduğu, kira ve fire oranlarının işletmeler üzerinde baskı yarattığı ve teşviklerin zamanla azalmasının sektörün sürdürülebilirliğini zorlaştırdığı tespit edilmiştir, Denetim mekanizmasının yetersiz oluşunun birçok lisanslı depo işletmecisi tarafından da ifade edilmiş olması sistemde denetimle ilgili önemli sıkıntılar olduğunu ortaya koymuştur, Ancak araştırma raporunun yazıldığı dönemde 27,08,2025 tarih 32999 sayılı resmi gazetede yayımlanan Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliğinde

Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmenlikle lisanslı depoların denetimi için "Denetim Kuruluşu" kurulmasını ve denetimlerin söz konusu kuruluş tarafından yapılmasını ayrıca lisanslı depolara bilgi sistemi kurulumunun zorunlu hale getirilerek depolardaki ürün hareketlerinin sistem üzerinden takip edilebilmesinin sağlanması bildirilmiştir (Resmi Gazete 2025), Söz konusu yönetmenliğin yayınlanmış olması araştırma kapsamında tespit edilen en önemli hususlardan birisi olan denetimlerin yetersizliğinin ilgili kurumlarca da tespit edildiğini ortaya koymuş ancak kurulacak denetim kuruluşunun faaliyetlerini sürdürdüğü zaman içerisinde de etkinliğinin araştırılması için benzer bilimsel çalışmalar yapılmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir, Bununla birlikte, lisanslı depoların gıda tedarik zincirine yaptığı katkılar, ürünlerin yıl boyunca muhafaza edilebilmesi ve kayıt altına alınması gibi işlevler, sistemin ekonomik ve stratejik önemini ortaya koymaktadır, Sonuç olarak, lisanslı depoculuk sisteminin uzun vadede etkin ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşabilmesi için kurumsal koordinasyonun artırılması, veri temelli izleme mekanizmalarının geliştirilmesi ve politika uygulamalarının düzenli olarak bilimsel çalışmalarla değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır,

Beyanlar

Etik Onay Raporu

Bu çalışmada saha verilerinin toplanmasında kullanılan anket formu, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (onay tarihi ve numarası: 18/09/2023 ve 2023/12),

Yazar Katkıları

Veysi Acıbuca: Verilerin toplanması, analizlerin yapılması ve yorumlanması, literatür araştırması ve yazım

Abdullah Karapınar: Verilerin toplanması, literatür araştırması

Aybüke Kaya: Verilerin toplanması, literatür araştırması

Merve Ayyıldız: Verilerin toplanması, literatür araştırması

Fahri Yavuz: Araştırmanın planlanması ve yazım kontrolü

Teşekkür

Bu çalışma TÜBİTAK 1001 projeleri kapsamında desteklenen "Lisanslı Depoculuk ve İlgili Politikaların Etkinliği Üzerine Bir Araştırma" başlıklı proje sonuçlarından hazırlanmıştır, Proje No: 123K399,

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemektedir,

Bilgilendirme

Bu araştırmanın özeti XVI, International Agriculture Symposium (AGROSYM 2025)'da sözlü bildiri olarak sunulmuştur,

Kaynaklar

Aboagye, A, (2023), Structuring African Warehouse Receipt Systems To Succeed, *Athens Journal of Business & Economics*, 9(4), 475-492, https://doi,org/10,30958/ajbe,9-4-5

Ceyhan, V,, Karabak, S,, Taşcı, R,, Bolat, M,, Hazneci, K,, Kavakoğlu, H,, Okur, Y,, Kaya, E,, Pehlivan, A, & Acar, O, (2018), Buğday ve Arpa Ticaretinde Lisanslı Depoculuk Sisteminin Yapısal ve Ekonomik Analizi ve Depolarda Kapasite Optimizasyonu, *T,C, Tarım ve Orman Bakanlığı Araştırma - Geliştirme Destek Programı Proje Sonuç Raporu, TAGEM* / 16 / AR-GE / 43, Ankara Ticaret Borsası, Aralık 2018,

Doğan, H,G,, & Bulut, A, (2021), A Research on Licensed Warehousing Activities in Turkey (Case of LİDAŞ in Mucur District of Kırşehir Province), *Turkish Journal Of Agriculture-Food Science And Technology*, 9(7), 1304-1311, https://doi,org/10,24925/turjaf,v9i7,1304-1311,4452

Ergin, A,, & Bal, E,Ç, (2020), Türkiye'de Lisanslı Depoculuk Sistemi, Elektronik Ürün Senedi ve Türkiye İhtisas Borsası, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi,* 3(4), 261-272,

FAO, (2015), Warehouse receipt systems: A review, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, http://www,fao,org/3/i4914e/i4914e,pdf

Gunawan, E,, Kuwornu, J, K, M,, Datta, A,, & Nguyen, L, T, (2019), Farmers' Perceptions of the Warehouse Receipt System in Indonesia, *Sustainability*, 11(6), 1690,

Hashimov, E, (2015), Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook and The Coding Manual for Qualitative Researchers: Matthew B, Miles, A, Michael Huberman, and Johnny Saldaña, Thousand Oaks, CA: SAGE, 2014, 381 pp, Johnny Saldaña, Thousand Oaks, CA: SAGE, 2013, 303 pp,

Hazneci, E, (2025), Possible Effects of Licensed Warehousing System on Hazelnut Producers' Incomes in Türkiye, *Sustainability*, 17(6), 2737, https://doi,org/10,3390/su17062737

Karakaş, G,, & Mert, M, (2025), Çiftçilerin Lisanslı Depoculuk Sistemini Benimsemesi ve Kullanım Düzeylerinin Belirlenmesi: Yozgat İli Örneği, *Bozok Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 4(2), 76-89,

Karabaş, S, (2024), Türkiye'de Lisanslı Depoculuk Sisteminin Tarım Piyasalarına Entegrasyonu ve Benimsenmesinin Önündeki Kısıtlar, *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 12(5), 773-785, https://doi,org/10,24925/turjaf,v12i5,773-785,6712

Karataş, Z, (2015), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi,* 1(1), 62-80,

Mapunda, M, E,, Mhando, D, G,, & Waized, B, M, (2019), Determinants of participation of smallholder coffee farmers in warehouse receipt system in Mbinga District, Tanzania, Tanzania *Journal of Population Studies & Development*, 26(1), 97-111, https://doi,org/10,56279/tjpsd,v26i1,96

Neuman, W, L, (2012), Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar I-II, Cilt(5, Basım), İstanbul: Yayın Odası,

Özsoy Çalış, N,, Babuşcu, Ş,, & Hazar, A, (2022), Bir Tarımsal Kredi Olarak ELÜS Rehni Karşılığında Kredi Kullandırımı, *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 9(27), 25-41,

Ray, R, (2007), Designing And Conducting Mixed Methods Research, *Qualitative Research Journal,* 7(2), 90-92,

Resmi Gazete, 2023, https://www,resmigazete,gov,tr/eskiler/2023/12/20231228-10,html Erişim Tarihi: 04,03,2025

Resmi Gazete, 2025, https://www,resmigazete,gov,tr/eskiler/2025/08/20250827-6,htm Erişim Tarihi: 17,09,2025

Sezal, L, 2017, Türkiye'de Lisanslı Depoculuk Sistemi ve Sağlanan Devlet Teşvikleri, *Journal Of International Social Research*, 10(52), 1146-1155,

Tengiz, Z, M,, & Ayyıldız, M, (2023), Hububat Üreticilerinin Lisanslı Depoculuğa Bakış Açısı: Yozgat Ili Yerköy Ilçesi Örneği, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20(4), 821-831, https://doi,org/10,33462/jotaf,1196281

Ticaret Bakanlığı, 2025, Ticaret Bakanlığı, "İstatistiklerle Lisanslı Depoculuk", https://ticaret,gov,tr/ic-ticaret/lisansli-depoculuk/istatistiklerle-lisansli-depoculuk Erişim Tarihi: 27,12,2025,

TÜRİB (2020), Türkiye Ürün İhtisas Borsası Faaliyet Raporu, https://www,turib,com,tr; Erişim Tarihi: 28,04,2026

Yavuz, F, 2021, Türkiye'de Gıda Enflasyonu: Tarladan Çatala Sorunların Bir Göstergesi (1,Baskı), İstanbul: SETA Yayınları, ISBN: 978-625-7712-26-2

Yıldırım, S, 2019, Toprak Mahsulleri Ofisi Tarihçesi,1938-2018 (1, Basım), Ankara: Neyir Matbaacılık, ISBN: 978-605-7599-18-6